

УДК 791.8.075+792.075](045)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8730-7384>
DOI: 10.34026/1997-4264.36.2025.332839

Корнієнко Владислав Вікторович,
доктор культурології, професор, академік
НАМ України, академік-секретар відділення
теорії та історії мистецтв НАМ України,
генеральний директор державного підприємства
«Національний цирк України», Київ, Україна

Vladislav Kornienko,
Doctor of Cultural Studies, Professor,
Academician of the Ukraine National
Academy of Arts, Academician-Secretary
of the Theory and History of Arts
Department of the Ukraine National Arts
Academy, General Director of the State
Enterprise «National Circus of Ukraine»,
Kyiv, Ukraine

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД МЕНЕДЖМЕНТУ В ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: МОДЕРНІ ТА ПОСТМОДЕРНІ АСПЕКТИ

Анотація. Мета статті – виявити деякі модерні (традиційні) та постмодерні (інноваційні) аспекти теорії та практики менеджменту в театральнo-видовищній сфері сучасної України. І відповідно до цих теоретичних засад менеджменту в організації, репрезентувати практичний досвід управління театральнo-видовищним підприємством, яким на теперішній час і є циркове підприємство Національний цирк України. **Методологія дослідження.** У процесі розгляду теми було застосовано наступні методи: культурологічного аналізу, культурологічної реконструкції, контент-аналізу теоретичного доробку вчених, загально-теоретичні методи мистецтвознавчого аналізу. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що в статті репрезентується постмодерне (інноваційне) бачення діяльності циркових підприємств (зокрема Національного цирку України), як театральнo-видовищних закладів постмодерного культурно-мистецького простору, що у свою чергу зумовило впровадження постмодерних (інноваційних) підходів у процес менеджменту цих культурно-мистецьких підприємств. **Висновки.** В статті акцентовано увагу на тому, що саме в межах постмодерної культурно-мистецької парадигми, Цирк – як мистецький заклад та підприємство набуває чітких обрисів театральнo – видовищного підприємства, яке виробляє та презентує глядачам свій неповторний, дуже специфічний, театральнo-видовищний продукт, на який перетворилась модерна (традиційна) циркова програма.

Ключові слова: театральнo-видовищне підприємство, цирк, менеджмент, Національний цирк України, модерн, постмодерн.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Наукове осягнення постмодерного цивілізаційного проєкту, в рамках якого відбувається стрімкий і, більшою мірою, навіть карколомний розвиток людського соціуму у всіх його життєтворчих сегментах, дає змогу сучасним теоретикам і практикам сформувати основні засади та накреслити перспективи подальшого культурно-історичного розвитку великих людських спільнот загалом і, відповідно, невеликих людських осередків, які об'єднані власною метою розвитку. Генезис розвитку людства впродовж значного історичного часу сформував стале бачення основних управлінських засад, які забезпечили розвиток великих і малих угруповань людей за принципами суспільного та ділового (бізнесового) спільного існування. І саме це розуміння важливості форм, методів, принципів і функцій управління різними людськими колективами стало базисним у народженні теорії та практики менеджменту як науки, що формує певний алгоритм дій у певній організації або у певному соціумі, які в кінцевому своєму результаті призводять до успіху та досягнення певної найкращої мети, тобто до певного успіху. І, якщо йдеться про людський великий соціум, метою управління, напевно, можна визначити створення сприятливих умов для життя та розвитку усіх членів цього соціуму. Якщо ж йдеться про певну ділову структуру, – організацію, підприємство, заклад тощо, – метою менеджменту буде досягнення певних визначених показників діяльності, які забезпечать сталий розвиток цієї організації в її соціокультурному сегменті. Відповідно, засади менеджменту організації, які були науково оформлені чи, правильніше сказати, укладені, десь у другій половині XIX століття і вже у XX столітті набули теоретико-методологічного забарвлення, фактично виявилися певною науковою відповіддю на розвиток техніко-технологічного забезпечення людського існування. І саме технічний і технологічний розвиток, в умовах якого в разі збільшилось залучення людської праці у створення необхідного продукту, товару, приладів тощо, які вкрай стали необхідними у житті кожної людини, теорія та практика саме менеджменту набуває своєї нечуваної раніше актуальності. І якщо за часів культурно-історичного розвитку, що його ми зараз умовно називаємо модерн, на порядку денному переважно поставали питання менеджменту в сфері підприємницької діяльності

чи промисловості, то в часи так званого постмодерну теорія та практика менеджменту стає вкрай необхідною та вкрай актуальною у сфері художньо-творчої діяльності, у неприбутковій сфері, де створюється специфічний творчий продукт, який начебто не є аж таким необхідним для забезпечення повсякденного життя певної людини чи соціуму, але цей творчий продукт якраз і забезпечує розвиток чи відпочинок тої самої людини або певного малого чи великого соціального об'єднання людей, які і створюють необхідні для життя предмети, речі, товари. І виявилось, що менеджмент у художньо-творчій сфері, яка у більшості своїй не є прибутковою сферою економіки певного суспільства, має дуже специфічні, якщо не сказати більше, навіть унікальні принципи, функції, завдання та мету, адже алгоритм управлінських дій, не спрямований на отримання фінансового прибутку, а переважно сприяє забезпеченню художньо-творчого розвитку особистості. Тобто художньо-творчий продукт, який створюють заклади, установи та підприємства зазвичай неможливо, так би мовити, досягнути в матеріальному чи предметному плані, використати у повсякденній життєдіяльності, він не забезпечує життєві повсякденні потреби людини у їжі, одязі тощо, цей продукт, який виробляє художньо-творча сфера, забезпечує духовно-естетичні потреби людини, розвиток її творчого потенціалу. Тривалий час (саме у період модерну) продукти, які виробляли та презентували заклади, установи та підприємства художньо-творчого сегменту суспільства, існували в єдиному екземплярі – скажімо, театральна вистава, концерт, творчий вечір, музичний вечір і под., але із появою нових технік і технологій, стало можливим зберігати на електронних та інших технічних пристроях і виготовляти безліч копій цих самих пристроїв, на яких був записаний і зберігався цей художньо-творчий продукт. Тобто постмодерн привніс у сферу художньо-творчого виробництва нові, невідомі раніше технології зберігання та копіювання художнього продукту, і це стало насправді революційною подією, адже ці технології породили у свою чергу так звану масову культуру. І відповідно, уся художньо-творча сфера постмодерного культурно-історичного часу базується на тих самих новітніх постмодерних технологіях, які і визначають її інноваційність та унікальність у порівнянні з періодом модерну. І якщо інноваційні технології сьогодення більшою

мірою забезпечують вироблення найсучаснішого культурно-мистецького продукту, то ці самі новітні технології забезпечують і процес управління тими самими закладами, установами та підприємствами, які у відповідь на сучасні соціально-культурні вимоги цей новітній культурно-мистецький продукт і виробляють.

Мета статті – контент-аналіз наукового дослідження вчених, які формують теоретичну базу менеджменту в організації. Зокрема, висвітлити деякі праці українських вчених, які здійснюють теоретизування управлінських аспектів в театральнo-видовищній сфері України; обґрунтувати постмодерне (інноваційне) бачення циркового підприємства, як театральнo-видовищного підприємства, яке виробляє сучасний, інноваційний театральнo-видовищний продукт; висвітлити деякі практичні аспекти менеджменту сучасного цирку, на прикладі менеджменту в Національному цирку України.

Отже, теоретизування теорії та практики менеджменту театральнo-видовищної сфери, як значимої складової величезного художньо-творчого сегменту постмодерного новітнього суспільства, уявляється нам досить актуальним та значимим в теорії та історії культури, культурології, мистецтвознавстві, і зокрема, національному. І саме ця значима мета і обумовила наше звернення до деяких теоретичних та практичних аспектів менеджменту театральнo-видовищної сфери в Україні, в контексті її модерного та постмодерного аналізу.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Вкрай важливою та актуальною у руслі нашого дослідження є наукова діяльність І. Безгіна, який фактично стояв біля джерел формування теоретико-методологічних засад управління в театральнo-видовищній сфері сучасної України. І. Безгін у своїх наукових доробках проаналізував і висвітлив увесь змістовний спектр сучасного менеджменту – від кадрового забезпечення та формування відповідно кадрової політики певного театральнo-видовищного підприємства, організації чи закладу до економічного менеджменту, тобто фінансово-економічної політики цих закладів, її змісту, новітнього змісту, за умов вільноринкового середовища. В цьому науковому напрямі працюють О. І. Безгін, викладачі та науковці кафедри організації та управління театральною справою імені І. Безгіна у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого: М. Захаревич, А. Лягушенко, наукові доробки яких формують цілісний науко-

во-методологічний базис новітнього менеджменту театральнo-видовищної сфери.

Зазначимо, що в сучасній культурологічній думці набувають змістовного теоретизування основні засади, принципи, завдання та практичний досвід впровадження державної культурної політики. Наукові рефлексії державної культурної політики Українського центру культурних досліджень, яким впродовж багатьох років української незалежності керував відомий культуролог О. Гриценко, стали вагомим підґрунтям усієї нормативно-правової бази культурної сфери в Україні. Проблемам осягнення менеджменту в гуманітарній сфері присвячені наукові праці С. Чукут. Значимий внесок у розробку теоретичних засад менеджменту вніс український вчений, академік НАПН України, доктор економічних наук А. Мазаракі.

Виклад основного матеріалу. Витоки наукового теоретизування управління як певного алгоритму дій, які здійснює керівник чи менеджер задля досягнення мети діяльності організації, підприємства, закладу або окремої малої чи великої спільноти людей, ми знаходимо ще у середні віки, у наукових рефлексіях Н. Макіавеллі. Але струнка теоретико-методологічна база менеджменту оформлюється на Заході уже в часи пізнього модерну, після так званої промислової революції й стрімкого становлення капіталістичного виробництва та вільноринкового середовища, коли виникає потреба у певному чіткому унормуванні дій керівника задля отримання якнайбільшого фінансового прибутку. І серед тих, хто рефлексує з питань менеджменту, є як великі підприємці та власники великого масштабного бізнесу (навіть світового рівня), так і найменші великими корпораціями менеджери-управлінці, які в процесі своєї практичної діяльності поступово виробляють чітку систему дій і які врешті-решт і призводять до фінансового та іміджевого сталого успіху. Серед них можемо назвати Г. Форда, Ф. Тейлора, А. Файоля, П. Друкера, Ч. Бернарда, Д. Будворта, Дж. Гелбрейта.

Зазначимо, що контент-аналіз наукових праць вищезазначених менеджерів, бізнесменів, філософів і підприємців дав нам можливість виокремити певні етапи становлення теорії та практики наукового управління. І ці етапи виглядають наступним чином:

1. Початок XX століття – довоєнний період: виокремлення праці управлінця в нову галузь знань, поява постаті менеджера-управлінця;

2. *Повоєнний період* – впровадження системи канадсько-континентального типу (жорстка централізація, зростання ролі управління);

3. *Перехід від другого етапу* до організації, заснованої на інформаційних технологіях (впровадження теорії стратегічного планування);

4. *В управлінській науці Заходу* з'являється концепція соціотехнічних систем, що ґрунтується на інтеграції психологічних і соціальних потреб працівників (розробляється поняття диверсифікації праці).

Серед сучасних українських науковців заслуговує на увагу наукове теоретизування менеджменту А. Мазаракі. За редакцією вченого у 2014 році побачила світ фундаментальна наукова праця «Основи менеджменту», у якій розкривається суть, роль, принципи, функції та методологічні основи менеджменту, презентуються різні його концепції, обґрунтовується об'єкт, предмет, суб'єкт менеджменту як специфічної сфери управління, аналізується зовнішнє та внутрішнє управлінське середовище – як сфери діяльності менеджера і, найголовніше, обґрунтовується роль менеджменту у досягненні успіху в діяльності організації.

І в класичній і сучасній теорії менеджменту незмінними залишаються основні, базисні його засади, тобто визначення мети, принципів, методів, функцій менеджменту. Отже:

1) *Мета* – це бажаний стан об'єкта в майбутньому, місія установи, організації.

2) *Принципи* – це керівні правила діяльності.

3) *Методи* – це засоби досягнення мети.

Функції менеджменту:

1) *Планування* – це вивчення цілей і шляхів їх досягнення;

2) *Організація* – це створення відповідної структури, форми діяльності, поєднання чинників виробництва і факторів часу й простору;

3) *Мотивація* – це спонукання працівників до діяльності що забезпечує узгодження цілей особистості і системи;

4) *Контроль* – це функція зворотного зв'язку, тобто визначення співвідношення діяльності і запланованих результатів: а) облік; в) аналіз; в) перевірка. Функції об'єднують управлінські рішення, сполучені процеси та комунікації.

Наголосимо особисто про те, що класичне теоретизування та класичні, тобто періоду модерну, підходи щодо менеджменту організації, розроблялися й переважно втілювалися у життя в культурно-іс-

торичний період, який ми називаємо – капіталізм, тобто класична наука менеджменту розроблялась і повсякчас втілювалась у діяльність корпорацій, закладів, організацій, які ставили за мету своєї діяльності отримання якнайбільшого фінансового прибутку. Натомість неприбуткова, не комерційна сфера художньо-творчого виробництва, яка більшою мірою підтримується державним коштом та патрунується державою, де заклади, установи та підприємства не мають за мету отримання фінансового прибутку, а метою яких є задоволення художньо-творчих потреб, не має такого ґрунтового теоретизування менеджменту. Адже менеджмент культурно-мистецької сфери – закладів, підприємств та організацій культури і мистецтва, базуючись на основних засадах класичної теорії менеджменту, має свій, дуже специфічний, алгоритм дій.

Підвалини наукового теоретизування менеджменту культурно-мистецької сфери і, зокрема, театральній-видовищних закладів, підприємств та організацій в сучасній Україні заклав у своїх працях І. Безгін (1994, 2005). Упродовж багатьох років І. Безгін здійснював наукову рефлексію галузі культури та мистецтв, визначаючи й обґрунтовуючи шляхи вдосконалення менеджменту, формування нових інноваційних підходів щодо управління діяльністю установ культури та мистецтв. Серед численних праць вченого ми виокремимо статтю «Театр і ринок» (І. Безгін, 1994), в якій він, ще на початку української незалежності та формування вільноринкового середовища, звертається до основних, засадничих питань менеджменту організацій театральній-видовищного сегменту культурної сфери в умовах ринку. Вже у 2005 році вчений видає фундаментальну за змістом та об'ємом працю «Мистецтво і ринок» (І. Безгін, 2005), в якій робить широкомасштабний аналіз діяльності мистецької сфери: тобто закладів, установ, підприємств, організацій, які виробляють культурно-мистецький продукт в умовах вільноринкового середовища, що починає поступово набувати своїх реальних обрисів вже у 90-х роках ХХ століття в Україні. Науковець окреслює реальні шляхи адаптування культурно-мистецьких закладів до нової економічної ситуації – вільноринкового середовища. І ця фундаментальна праця І. Безгіна стає теоретико-методологічним та водночас методичним посібником для галузі культури в Україні (І. Безгін, 2005). В руслі означеної наукової проблематики працює О. Безгін (О. Безгін, 1994),

який репрезентує у своїх працях французький досвід організаційно-економічного сегменту театральної справи, проблеми збереження культурної спадщини, питання управління в галузі культури та мистецтв. Заслуговує на увагу наукова рефлексія А. Лягушенка (Лягушенко, 2021), на сторінках якої автор здійснює аналіз розвитку українського театру, репрезентує видатних театральних діячів та обґрунтовує основні засади менеджменту.

Усі вищезазначені науковці працюють уже в умовах постмодерної, тобто інноваційної науки та культури, адже вони рефлектують не в руслі традиційного аналізу (класичного), а в рамках постмодерного, інноваційного бачення та обґрунтування вкрай важливих питань функціонування культурно-мистецької сфери і, зокрема, театральнo-видовищного її сегменту. І це постмодерне наукове бачення увібрало в себе новітні вітчизняні та світові підходи щодо теоретизування соціально-культурного сегменту суспільного життя, яким є галузь культури та мистецтв, починаючи від питань ринкового ціноутворення щодо продукту культури, фандрайзингу, новітніх економічних підходів щодо підтримки культурно-мистецької сфери, таких як меценатство та спонсорство, та до впровадження новітніх комп'ютерних технологій у зміст усієї управлінської діяльності.

Культурологічна рефлексія державної культурної політики широко представлена в науковому доробку О. Гриценка. Вчений визначає культурну сферу як систему певних інститутів та інституцій (органи державного управління, органи державної виконавчої влади, органи місцевого управління, заклади, установи, підприємства культури та мистецтв) які забезпечують не лише вироблення культурно-мистецького продукту, а й формують базові засади нормативного та правового забезпечення цього складного процесу. Саме колектив науковців Українського центру культурних досліджень під керівництвом О. Гриценка розробив більшість усіх законодавчих та нормативно-правових актів, які унормовують взаємини держави з культурною сферою суспільства. Науковці УЦКД разом із практичними працівниками та фахівцями різних сегментів сучасного українського культурно-мистецького простору, розробили законодавчу і нормативно-правову базу для діяльності інститутів та інституцій усіх видів мистецтв в незалежній Україні. Відповідно до цілей держави у розвитку культури в суспільстві, він визначає культурну

політику як принципи, завдання, функції держави у формуванні цілісного національного культурного простору, формуванні попиту та забезпеченні культурно-мистецьких потреб особистості у різноманітних культурно-мистецьких послугах (Гриценко, 2000). На сторінках своїх наукових праць, вчений репрезентує найуспішніші світові моделі культурної політики, що сформувалися та діють упродовж століть. Цікавими для теоретиків і практиків культурно-мистецької сфери стали дослідження О. Гриценка щодо світових моделей державної культурної політики та світових культурно-мистецьких практик як таких. Які могли б удосконалити українську культурну політику та культурно-мистецькі реалії.

Аналіз культурно-мистецького середовища сучасної України та аналіз державної культурної політики за підтримки державою культурно-мистецької сфери дає нам змогу стверджувати, що державна культурна політика в сучасній Україні має багато подібних, тотожних аспектів з державною культурною політикою Французької Республіки. І головним з них є так званий патерналізм у взаєминах держави та культурно-мистецьких інституцій, а якщо говорити з українського досвіду, то це – державне фінансування національних закладів культури та мистецтв, фінансування з місцевих бюджетів мережі місцевих культурно-мистецьких закладів, установ, підприємств, які виробляють культурно-мистецький продукт.

Принагідно зазначимо, що не лише французька модель культурної політики стала взірцем для наслідування та впровадження у процесі вибудовування українського культурного простору, а й основні засади французького досвіду державного адміністрування лягли в основу українського державотворення.

Слід наголосити, що культурно-мистецька сфера сучасної України – це багатошарове, складне, системоформувальне галузеве інституційне середовище, що репрезентується, зокрема, системою органів державного управління в галузі культури, системою органів державної виконавчої влади в галузі культури, закладами, установами, підприємствами, організаціями, фондами, що виробляють культурно-мистецький продукт, системою культурно-мистецьких закладів освіти, які знаходяться у державному, муніципальному та сільському підпорядкуванні й утримуються, відповідно, за рахунок державного муніципаль-

ного та сільського бюджетів. Відповідно, в культурно-мистецькому просторі сучасної України діють неприбуткові організації, які виробляють культурно-мистецький продукт та діють на засадах змішаного фінансування – грантових коштах і власної неприбуткової комерційної діяльності. Широкий у культурному просторі є також комерційний сегмент – організації та підприємства, які виробляють культурно-мистецький продукт як прибуткові, комерційні організації.

Принагідно зазначимо, що базовим чинником існування культурно-мистецького середовища України є законодавче та нормативно-правове забезпечення всієї культурно-мистецької діяльності, існування всіх культурно-мистецьких індустрій. Саме законодавче та нормативно-правове поле лежить в основі формування державної культурної політики.

Беручи до уваги трансформаційний характер українського державотворення, не видається дивним, що за час української незалежності законодавці активно продукували нові закони, які унормовують розвиток усіх сегментів культури і мистецтва та визначають пріоритети державної політики щодо розвитку культурних індустрій. Базовим законом щодо діяльності культурно-мистецької сфери в Україні є Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р., № 2778-VI, в якому визначені всі аспекти, змісти, цілі, організаційні та управлінські аспекти, кадрова політика, міжнародна діяльність, творча діяльність у сфері культури та мистецтва. А у 2005 році був прийнятий Закон України «Про театри та театральну справу» від 31.05.2005 р. №2605-IV, в якому визначені усі необхідні засадничі аспекти діяльності театральних-видовищних закладів.

І саме постмодерне, інноваційне культурно-мистецьке середовище формує нові принципи, нові завдання та нові організаційно-управлінські підходи щодо діяльності одного із найстаріших, наймасовіших і найдемократичніших культурно-мистецьких закладів, яким є сучасний Цирк – як поліфункціональне театральне-видовищне підприємство, та цирк – як один із видів мистецтва.

У просторі постмодерної культури сучасне циркове підприємство постає як театральне-видовищне підприємство, яке виробляє театральне-видовищний продукт. Зазначимо, що часи, коли на арені цирку ведучий оголошував різноманітні циркові номери переважно залишились у минулому. Постмодерний, тобто інноваційний продукт, який презентує глядачам сучасний цирк – це тематич-

на, театралізована шоу-програма зі своєю драматургією, розвитком дії, кульмінацією та своєрідною розв'язкою.

Отже, на класичних засадах маркетингових підходів щодо вивчення попиту та відповідно формування за цим вивченням культурно-мистецької пропозиції, тобто йдучи за класиками теорії та практики менеджменту, ми можемо констатувати той факт, що попит на театральні-видовищні програми і сприяв створенню тематичних театральних-видовищних циркових вистав у Національному цирку України (м. Київ). Принагідно зазначимо, що це вистави Мулен Руж, Щасливого Різдва, Циркова казка, Бон кураж, Гелловін.

Здійснюючи аналіз менеджменту в Національному цирку України, цирку, який є державним цирком за формою своєї інституційної підпорядкованості, який розташований та діє у самому центрі столиці України Києві вже понад 60 років, необхідно насамперед наголосити те, що інноваційний, культурно-мистецький продукт, що його він виробляє (тематичні театральні-видовищні циркові шоу-програми), має величезний успіх у киян та гостей міста. І це є визначним показником щодо мети діяльності цього підприємства та управлінських дій його менеджерів.

Отже, візьмемо за приклад державне підприємство Національний цирк України та репрезентуємо основні засади модерного (традиційного) та постмодерного (інноваційного) менеджменту.

Особливо зазначимо, що Національний цирк України – є стаціонарним цирковим підприємством і підпорядковується безпосередньо Міністерству культури та стратегічних комунікацій України. Як зазначають у своєму посібнику В. Кашеваров, Д. Орел та Д. Шариков «Сценічно-технічна підготовка в циркових жанрах» (2024 р.): «... стаціонарний цирк – це велике художньо-творче підприємство, в якому діє на постійній основі циркова артистична трупа, і який створює протягом творчого сезону різноманітні циркові видовища» (В. Кашеваров, Д. Орел, Д. Шариков, 2024, с. 5).

Щодо структури стаціонарного цирку автори констатують: «Структура стаціонарного цирку була сформована та має сучасний вигляд в результаті багаторічної практики. Ця структура має наступний вигляд: генеральний директор та його заступники з окремих напрямів менеджменту; художня частина (головний режисер, головний диригент оркестру, артисти оркестру, художник,

балетмейстер-постановник, інспектор-режисер манежу); постановочна частина (завідувач постановочної частини, художник зі світла, постановочні цехи); інженерно-технічна частина, адміністративно-господарська частина <...> Артисти та художньо-технічний персонал – є працівниками на постійній основі в стаціонарному цирку» (В. Кашеваров, Д. Орел та Д. Шариков, 2024, с. 6).

Отже, на засадах класичного, традиційного, модерного менеджменту, який включає у себе наступні організаційно-управлінські дії – планування, організацію, мотивацію та контроль, – сформована та діє впродовж багатьох десятиліть організаційно-управлінська структура Національного цирку. У відповідності з метою діяльності Національного цирку, яка полягає у створенні якісного циркового видовища, діють у межах цього мистецького підприємства усі репрезентовані нами структурні підрозділи. Зазначимо те, що кожна посада у Національному цирку має свої специфічні кваліфікаційні характеристики, відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 84 (Діяльність у галузі драматичного мистецтва та інша розважальна діяльність). Цей Довідник був укладений у 2000 році та затверджений Наказом Міністра культури України №12 від 04.02.2000.

Визначаючи постмодерні, тобто інноваційні аспекти менеджменту в Національному цирку України, ми повинні виокремити повну комп'ютеризацію самого процесу менеджменту в цьому великому, розгалуженому за своїми професійними підрозділами підприємстві. Тобто: кадровий менеджмент, фінансово-економічний менеджмент, господарський менеджмент, PR- менеджмент, менеджмент білетного господарства, менеджмент виробничо-творчого процесу, – усі ці види менеджменту здійснюються на базі сучасних комп'ютерних технологій. І, власне, впровадження новітніх комп'ютерних технологій дає змогу створювати сучасний творчий продукт, яким є в Цирку – театральновидовищне циркове шоу. На основі новітніх комп'ютерних технологій здійснюється і вивчення попиту відвідувачів циркових вистав у розгалужених соціальних мережах, в яких презентується діяльність Національного цирку України.

Висновки. Зосередивши увагу на рефлексії деяких аспектів теорії та практики менеджменту театральновидовищних підприємств в Україні і, зокрема, на висвітленні його модерних (тради-

ційних) та постмодерних (інноваційних) технологій, ми можемо зробити наступні висновки.

По-перше: теоретизування сучасного менеджменту базується на чіткому класичному науковому підґрунті, адже у західноєвропейській науці розроблена змістовна науково-теоретична база.

По-друге: в українській гуманітаристиці впродовж останніх 30-ти років відбувається постійна наукова рефлексія основних засад, принципів, функцій, мети, менеджменту в організації.

По-третє: теоретико-методологічні засади менеджменту в театральновидовищній сфері сучасної України хоча і мають свій науковий доробок, але потребують подальшого теоретизування.

По-четверте: постмодерна культура і, відповідно, її важлива складова, як-то – художньомистецький простір та більшість надсучасних креативних індустрій – успішно долають «виклики» новітнього часу, впроваджуючи у свою діяльність як комп'ютерні технології, так і штучний інтелект.

По-п'яте: постмодерний культурний простір сформував новий погляд на театральновидовищну сферу в сучасній Україні і, відповідно, на культурномистецький продукт, який вона виробляє та презентує глядачам.

По-шосте: постмодерна культурномистецька реальність дає нам можливість стверджувати, що сучасний Цирк, як підприємство, повною мірою відповідає кваліфікації театральновидовищного підприємства, яке виробляє та презентує глядачам свій неповторний та унікальний театральновидовищний продукт, яким є тематична театральновидовищна циркова вистава.

Джерела та література

- Безгін, І. Д. (2005). Мистецтво і ринок. Нариси. Київ: ВВП Компас. 554 с.
- Безгін, І. Д. (1994). Актуальні проблеми організації театральної справи. *Театр і ринок*. Київ: КДІТМ, № 3. С. 42-48.
- Безгін, О. (1994). Організаційно-економічні питання театральної справи (французький досвід). Актуальні проблеми організації театральної справи. Київ: КДІТМ. С. 68-78.
- Гриценко, О. А. (2000). Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі. Київ: УЦКД. 228 с.
- Гриценко, О. А. (1994). Культурна політика: концепції й досвід.: навч. посібник. Київ: ІДУС. 60 с.
- Кашеваров В., Орел Д., Шариков Д. (2024). Сценічно-технічна підготовка в циркових жанрах: техні-

ка безпеки, манеж, реквізит: навч. посібник. Київ: КМАЕЦМ. 104 с.

Корнієнко, В. В. (2006). Інституціональний розвиток французького драматичного театру в XX столітті: монографія. Київ: Знання України. 168 с.

Лягушенко, А. (2021). Український театр. Видатні діячі та менеджмент: монографія. Київ: Мистецтво. 495 с.

Основи менеджменту: Навч. посібник (2014). За редакцією А. А. Мазаракі. Харків: Фоліо. 846 с.

References

Bezgin, I. D. (2005). *Mystetstvo i rynek. Narysy [Art and Market. Essays]*. Kyiv: VVP «Compas». 554 s. [in Ukrainian]

Bezgin, I. (1994). Aktualni problem organizatsii teatralnoi spravy [Current Problems of Organizing the Theater Business]. *Theater and the Market*. Kyiv: KDITM, Nr. 3. S. 42-48. [in Ukrainian]

Bezgin, O. (1994). Organizatsiyno-ekonomichni pytannia teatralnoi spravy (frantsuzkyi dosvid) [Organizational and Economic Issues of Theater Business (French Experience)]. *Current Problems of Organizing the Theater Business*. Kyiv: KDITM. S. 68-78. [in Ukrainian]

Gritsenko, O. A. (2000). *Kultura i vlada. Teoriya i praktyka kulturnoi polityky v suchasnomu sviti [Culture and Power. Theory and Practice of Cultural Policy in the Modern World]*. Kyiv: UCCD. 228 s. [in Ukrainian]

Gritsenko, O. A. (1994). *Kultura i polityka; kontseptsii i dosvid [Cultural Policy: Concepts and Experience]*. Kyiv: IDUS. 60 s. [in Ukrainian]

Kashevarov, V., Orel, D., Sharikov, D. (2024). *Stsenichno-tehnichna pidgotovka v tsyrkovih zhanrah: tehnika bezpeky, manezh, rekvizyt [Stage and technical training in circus genres: safety equipment, arena, props]*. Kyiv: KMAECM. 104 s. [in Ukrainian]

Kornienko, V. V. (2006). *Instytutstionalnyi rozvytokn frantsuzkogo dramatychnogo teatru v XX stolitti [Institutional development of French drama theater in the 20th century]*. Kyiv: Knowledge of Ukraine. 168 s. [in Ukrainian]

Liagushchenko, A. (2021). *Ukrainskyi teatr. Vydatni diyachi ta menedzhment [Ukrainian theater. Outstanding figures and management]*. Kyiv: Mystetstvo. 495 s. [in Ukrainian]

Osnovy menedzhmenty: posibnyk [Fundamentals of management: Textbook] (2014). Ed. by A. A. Mazaraky. Kharkiv: «Folio». 846 s. [in Ukrainian]

Vladyslav Kornienko

Theoretical principles and practical experience of management in the theatrical and entertainment sphere of Ukraine: modern and postmodern aspects

Abstract. The purpose of the article is to identify some modern (traditional) and postmodern (innovative) aspects of the theory and practice of management in the theatrical and entertainment sphere of modern Ukraine. And in accordance with these theoretical principles of management in the organization, to represent the practical experience of managing a theatrical and entertainment enterprise, which is currently the circus enterprise National Circus of Ukraine. **Research methodology.** In the process of considering the topic, the following methods were applied: culturological analysis, culturological reconstruction, content analysis of the theoretical work of scientists, general theoretical methods of art criticism analysis. **The scientific novelty** of the study lies in the fact that the article represents a postmodern (innovative) vision of the activities of circus enterprises (in particular, the National Circus of Ukraine), as theatrical and entertainment institutions of the postmodern cultural and artistic space, which in turn determines the introduction of postmodern (innovative) approaches to the management process of these cultural and artistic enterprises. **Conclusions.** The article emphasizes that it is within the framework of the postmodern cultural and artistic paradigm that the Circus – as an artistic institution and enterprise acquires clear outlines of a theatrical and entertainment enterprise, which produces and presents to the audience its unique, very specific, theatrical and entertainment product, into which the modern (traditional) circus program has turned.

Keywords: Theatrical and entertainment enterprise, Circus, management, National Circus of Ukraine, modern, postmodern.